

וקשה הרי כשמוחל על המגיע לו לכאורה הכל של הציבור ומדוע נחשבים מעות שלו? על כרחך צריך לפרש שהכספים אינם של הציבור אלא של הקדש, וכשמוחל – מחל להקדש, נמצא שמעות אלו באו בנדבה משל היחיד להקדש, ואינו כסף הבא מן הציבור (אילת השחר).

כאן בשכירות כאן בקבלנות. כיון שכולם קבלו את המלאכה באחריות משותפת, על כולם להשגיח ולפקח שהאבן קבועה יפה במקומה. ואף על פי שהאדריכל שהניחה פשע בהנחתו זו, גם השאר כפושעים הם כי היה להם לפקח ולא פקחו. וכיון שגם עליהם לפקח כולם קבלו את אחריות הנזק כאחד (עפ"י ר' יהונתן מלונגיל; ערוך השלחן שפ"ד). ומדובר כשנפלה לאחר זמן, אבל נפלה תוך כדי שהוא מתעסק בה – האחרון לבדו חייב (מאירי, וכ"מ מרש"י).

ולדעת הראב"ד (ע' בשיטמ"ק ובמאירי) מדובר באבן כבדה שכולם באים לסייע בהעלאתה על הדימוס, הלכך כולם אחראים לנזקה. ודוקא בקבלנות אבל כשכל אחד נשכר למלאכתו המסוימת, גם אם באים לעזור בחנם, אינם אחראים על נזקי נפילתה אלא הוא לבדו.

דף קיט

אילן היוצא מן הגזע ומן השרשין חייב בערלה דברי רבי מאיר. כן גרסת רש"י תוס' ותורי"ד. ואילו הרמב"ן הראב"ד והר"ן גורסים 'פטור'. וכן לעיל 'מן הגזע ומן השרשין הרי אלו של בעל האילן, דברי רבי מאיר' – שאעפ"י שאוירם יונק מהקרקע, שדי נופו בתר עיקרו והרי עיקרו יונק מהאילן הגדול [ושרשי האילן בכלל האילן להשתייך לבעל האילן. ראב"ד].

מגיע לנופו ואין מגיע לעיקר, מגיע לעיקרו ואין מגיע לנופו, מאי תיקו. הרמב"ם (שכנים ד, ט) פסק שהעליון לא יטול ואם נטל – אין מוציאין מידו.

ובאור דבריו שמספק זכאי התחתון – יש לפרש שסובר שלדעת ר' שמעון מעיקר הדין שייך הכל לתחתון כרבי יהודה, אלא שהתחתון מוחל לעליון עד מקום שידו מגעת (כבאור הרמב"ן ודלא כרש"י), שירא שמא יקניטנו ויטול הלה את עפרו. [ולכן אמרו שלא יאנס עצמו – שאינו מקנה לו אלא מקום שמגיע אליו בקלות. ואילו לפירש"י הקשה הרמב"ן, מדוע לא יאנס הלא כיון שיכול להגיע אליו ואין צריך לרדת לרשות התחתון כדי לקטוף, מדוע מוחל לו? (יש ליישב לפי פירוש הרמב"ם במשנה 'שלא יאנס' – שלא יסתכן). עוד הקשה: מדוע נסתפקו במגיע לנופו ולא לעיקרו, הלא סוף כל סוף יכול ליתלו? (יש מתרצים שמתבייש לעשות כן, וכן לאנס עצמו יותר מהרגיל. עפ"י ב"י ותו"ח)] – הלכך במקום ספק משאירים את התחתון על זכותו הודאית. כך שיטת הרמב"ם.

(אכן המאירי נקט כפרש"י שהעליון מפקירו לתחתון. וכתב שבספק אין אחד מהם נוטל [שלא כלשון הרמב"ם שדיבר רק על העליון שלא יטול]. וכנראה סובר שכיון שנקבע הדין כן מתקנת חכמים, ומסתבר שאפילו עומד וצווח שאינו מוחל, א"כ אין דנים זאת כספק מחילה הלכך נידון כספק ממון שאין אחד מהם מוחזק).

ואילו הראב"ד (בשיטמ"ק) כתב שבספק זה חולקים (ונקט כרש"י בטעמא דר"ש, שבעצם הכל של העליון). וכן כתב הטור (קסז). והש"ך (ב'תקפו כהן) באר שלשיטתו בספיקא דדינא (שעלה בגמרא ב'תיקו') – אין הולכין אחר החזקה, שבשביל החזקה לא ישתנה הדין [וכן שיטת הר"ן בעלמא, שבספק בדין אין מועילה חזקה] (ע' בשו"ת שרידי אש ח"ג פד)

עוד על מחלוקת התנאים ובאור הסוגיא על דרך הרמז והדרוש – ע' בן יהודע (לרבנו יוסף חיים); זרע יעקב (לרבי רפאל כציר צאבן); שו"ת שרידי אש (לרבי יחיאל י. וינברג. ח"ג פד). וראה עוד פלפול ארוך בכל הסוגיא מהגאון בעל בית הלוי – מופיע בחדושי הגר"ח על הש"ס.

'אמר אפרים ספרא תלמידו של ריש לקיש משום ריש לקיש... אפריון נמטייה לרבי שמעון'. רש"י מפרש שהכוונה לרבי שמעון דמתניתין. אבל רבנו חננאל והראב"ד כתבו שדיבר על ריש לקיש. ונקט 'אפריון' על שם אפרים מוסר השמועה, והוא לשון ברכה.

ברוך רחמנא דסייען